

Incidenten op school afgehandeld door de jongerenrechtbank

Steeds meer scholen installeren een jongerenrechtbank die een maatregel oplegt als een leerling zich heeft misdragen, gericht op herstel voor de directbetrokkenen en de omgeving. M&P spreekt met directeur Saskia Grotenhuis en hoofdtrainer Kim Roelofs van de stichting jongerenrechtbanken

Op de Openbare Scholengemeenschap Bijlmer in Amsterdam ontstaat een conflict tussen een docent en een leerling. De docent heeft de telefoon van de leerling ingenomen, maar de leerling accepteert dit niet en belaagt de docent. Meerdere leerlingen filmen het gebeuren en verspreiden de video via social media. Hoe moet de school hiermee omgaan? Moet een schoolleider in gesprek gaan met de leerling die de docent belaagde? Moet hij een straf opleggen? Op veel scholen worden deze vragen gesteld, maar niet op de Openbare Scholengemeenschap Bijlmer. Daar gaat het anders. Daar is dit een zaak voor de jongerenrechtbank.

Op zo'n 17 scholen is inmiddels een erkende jongerenrechtbank actief. In Amsterdam doen verschillende scholen mee, maar ook buiten Amsterdam, zoals in Leeuwarden, Alkmaar, Bergen en Wieringerwerf. Onlangs is er op een MBO- school in Rotterdam ook een jongerenrechtbank van start gegaan. Jongeren die deel uitmaken van zo'n jongerenrechtbank, worden getraind door de Stichting Jongerenrechtbanken Nederland. Directeur Saskia Grotenhuis spreekt over het succes van de jongerenrechtbanken en zij kan het weten. Jarenlang was zij werkzaam als rector van de Openbare Scholengemeenschap Bijlmer en onder haar leiding werden er van klein tot groot soms wel 15 zaken per jaar door de jongerenrechtbank behandeld. Voorbeelden van zaken zijn: vernieling, bezit van een verboden mes, gevechten op school, het afsteken van vuurwerk en pesten via social media. In plaats van dat een schoolleider sancties oplegt, doen medeleerlingen dit. Het voordeel hiervan? Jongerenrechtbanken versterken volgens Grotenhuis de sociale cohesie, ze leren leerlingen over de werking van het rechtssysteem en ze leren jongeren verantwoordelijkheid te nemen voor hun handelen.

Voorgeschiedenis

Jongerenrechtbanken zijn relatief nieuw in Nederland. In 2010 gingen twee kinderrechtbanken naar New York. Daar kwamen zij in aanraking met de 'youth courts'. Zij concludeerden dat er binnen het Nederlandse jongerenstrafrecht te weinig focus op herstelrecht lag. Vanuit de filosofie dat het goed is om de gemeenschap verantwoordelijk te maken voor de fouten van een jongere, gingen de kinderrechtbanken aan de slag. Er werd contact gezocht met het voortgezet onderwijs en het Amerikaanse format werd geschikt gemaakt voor het Nederlandse onderwijssysteem. In 2015 werden de eerste jongerenrechtbanken daadwerkelijk opgericht op drie scholen in Amsterdam. Het idee van *selfempowerment* van jongeren werd een succes. Met steun van de gemeente Amsterdam gingen al snel ook andere scholen met een

jongerenrechtbank van start. De focus op herstelrecht bleef centraal staan. Dit betekent volgens Grotenhuis dat jongerenrechtbanken de oplossing van een incident zoeken in maatregelen met oog voor de belangen van de 'benadeelde' (het slachtoffer) en voor de 'beschuldigde' (de dader). De beslissing van de jongerenrechtbank kan bijvoorbeeld zijn dat de beschuldigde een excuusbrief moet schrijven, een presentatie in de klas moet houden over de gevaren van vuurwerk, de effecten van pesten e.d. of dat hij een (financiële) bijdrage moet leveren aan het herstel van iets dat door hem vernield is. Heeft een leerling echt geen geld, dan kan bijvoorbeeld bepaald worden dat een leerling klusjes op school moet doen om op die manier wat geld te verdienen en een betaling te doen voor hetgeen vernield is.

Training

Mediator Kim Roelofs is als hoofdtrainer sinds 2015 verbonden aan de jongerenrechtbanken. Zij leidt jongeren op, voordat ze op hun school als jongerenrechter actief worden. De jongeren volgen een gedegen trainingsprogramma van zo'n 6 – 8 dagdelen verspreid over enkele weken. Roelofs vertelt dat jongeren onder meer een rechtbank bezoeken en spreken met advocaten, rechters, mediators en een officier van justitie. Ook bureau Halt is betrokken bij het project van de jongerenrechtbank. De deelnemers worden niet alleen tot rechter opgeleid. Tijdens een zaak spelen immers ook advocaten en een officier van justitie een rol. Ook deze posities worden bekleed door jongeren van de jongerenrechtbank. Hebben jongeren de training doorlopen dan behandelen zij maandelijks een zaak op hun school. Gaat alles goed op de school en is er geen zaak om te behandelen, dan simuleren ze een zaak om toch ervaring op te blijven doen.

Grotenhuis benadrukt dat leden van de jongerenrechtbank geen rol spelen in het voortraject van een zitting. Zij werken niet als rechercheur. De school verzamelt de informatie en bepaalt of een zaak vervolgens aan de jongerenrechtbank overgedragen wordt. Ook wordt aan de politie gevraagd of sprake is van een mogelijke contra-indicatie (of de betrokkenen al bekend zijn bij de politie bijvoorbeeld). Of een zaak wordt voorgelegd is een kwestie van het afwegen van belangen (geen aangifte en dus ook geen strafblad), het belang van herstel van de gevolgen en onderling vertrouwen. De school is verantwoordelijk en zal in de meeste gevallen na een incident ook zelf actie ondernemen, bijvoorbeeld door leerlingen naar huis te sturen (schorsing) in afwachting van het onderzoek. Het besluit om een zaak voor te leggen aan de jongerenrechtbank volgt daarna. Soms wil je dat een zaak klein gehouden wordt en dat niet breed binnen school bekend wordt wat er gebeurd is, maar volgens Grotenhuis en Roelofs wijst de ervaring uit dat het effect van een zitting positiever is dan het 'stilhouden' van een zaak, al was het maar omdat zaken veelal toch allang bekend zijn onder jongeren.

Autonomie

In de zaken die jongerenrechtbanken behandelen, hebben de jongeren daadwerkelijk autonomie. Zij leiden de zitting en bepalen de maatregel die een beschuldigde opgelegd krijgt. De schoolcoördinator is welkom om een zitting bij te wonen, maar andere docenten zijn bij

voorkeur niet aanwezig. Ouders van betrokken leerlingen zijn tijdens een zitting wel welkom, maar zij mogen zich niet laten horen. Dit vergt volgens Roelofs soms wel enig management, want niet iedere ouder is geneigd zich tijdens een zitting braaf stil te houden.

Voorwaarden voor succes

Op de vraag wat de voorwaarden zijn voor het succes van een jongerenrechtbank, antwoordt Roelofs dat het met name belangrijk is dat een jongerenrechtbank brede steun binnen een school krijgt. Zowel de schoolleiding als docenten moeten achter het bestaan van de jongerenrechtbank gaan staan. Andere factoren, zoals de vestigingsplek van een school, het opleidingsaanbod en denominatie van een school zijn volgens Roelofs minder belangrijk. Op een VMBO- school in een plattelandsgemeente kan een jongerenrechtbank net zo succesvol zijn als op een categoriaal gymnasium in een grote stad. Het is vooral van belang dat de school het gezag van de getraïnde jongerenrechtbank accepteert. Het zijn immers de jongerenrechtbankers die de maatregel bepalen wanneer een jongere een fout begaan heeft. Is er op de scholen met een jongerenrechtbank geen vrees voor machtsmisbruik door de jonge rechtbankers? Volgens Grotenhuis niet. Leden van de jongerenrechtbank opereren weliswaar zelfstandig, maar moeten zich wel houden aan protocollen om een goede afloop te waarborgen. Niet elke leerling kan lid worden van een jongerenrechtbank en de leerlingen die wel in aanmerking komen, worden goed getraïnd. Ook zorgen de externe begeleiders bij de zittingen dat de kwaliteit bewaakt blijft.

Ouders

Accepteren ouders dat hun zoon/ dochter voor een jongerenrechtbank op school moet verschijnen? Grotenhuis antwoordt dat ouders dit inderdaad vaak accepteren. Als school kan je er bij zaken als vernieling, verspreiding van naaktfoto's of bezit van een verboden mes ook voor kiezen aangifte bij de politie te doen. Ouders hebben dan vaak liever dat een zaak op school door de jongerenrechtbank wordt afgehandeld. Een zaak kan overigens alleen door een jongerenrechtbank behandeld worden als een 'verdachte' en een eventueel 'slachtoffer' hiermee instemmen. Toch is het niet zo dat ouders er altijd mee instemmen dat hun zoon/ dochter voor een jongerenrechtbank verschijnt. Roelofs vertelt dat er in de afgelopen jaren één school gestopt is met de jongerenrechtbank, omdat deze jongerenrechtbank onvoldoende steun van ouders kreeg. Op deze school wilden hoger opgeleide, kapitaalkrachtige ouders zaken hier liever onderling oplossen zonder betrokkenheid van een jongerenrechtbank. Deze jongerenrechtbank ging dus ter ziele.

Toekomstambities

Voor de toekomst zijn er grote ambities bij de stichting jongerenrechtbanken. Roelofs vindt dat er in iedere gemeente en in iedere wijk van een grote stad een jongerenrechtbank actief zou moeten zijn. Vanuit de Tweede Kamer is er steun voor uitbreiding. Vorig jaar werd in de Tweede Kamer de motie Van Hul met 112 stemmen aangenomen. In deze motie wordt de

regering verzocht een verkenning te maken van een voortvarende uitbreiding van het aantal jongerenrechtbanken in Nederland. Extra geld is hiervoor echter nog niet uitgetrokken.

Het succes maakt dat de stichting jongerenrechtbanken inmiddels vraag gestuurd werkt. Er is sprake van veel mond- op- mond reclame. Zo werd de stichting onlangs nog benaderd door een politieagente uit een Brabantse gemeente die gehoord had over de jongerenrechtbanken en graag wilde meedenken over oprichting van een jongerenrechtbank in deze gemeente. Bovendien zijn er steeds meer oud- deelnemers van de jongerenrechtbanken die tegenwoordig als ambassadeur optreden. De eerste jongerenrechters uit 2015 hebben inmiddels een studie afgerond, zijn actief op de arbeidsmarkt en gaan in de komende jaren wellicht als bevoegd rechter, advocaat of mediator aan de slag in de grotemensenwereld. Zo dragen de jongerenrechtbanken niet alleen bij aan de oplossing van conflicten op scholen, maar fungeren zij ook als springplank voor jongeren die actief willen worden in de juridische wereld.

Vincent de Geus

Leden van de jongerenrechtbank aan het woord

Op het Cartesius Lyceum in Amsterdam bestaat sinds 2018 een jongerenrechtbank. We spreken met 2 leden van deze rechtbank: Joshua Paans en Faithley Hofdom.

- **Hoe denken jullie over de jongerenrechtbank op jullie school?**
Joshua: Het is goed om jongeren een stem te geven. Jongeren kijken heel anders naar zaken dan oudere docenten. Faithley: De jongerenrechtbank zorgt ervoor dat de band tussen school en/ of leerlingen hersteld wordt. Dit helpt om een vredige sfeer op school te creëren.
- **Hoeveel zaken doen jullie per jaar?**
Joshua: We hebben in bijna 3 jaar tijd zo'n 15 zaken gehad, maar we hebben natuurlijk ook zo'n 2/3^e jaar geen fysieke school gehad, dus dan kom je uit op zo'n 7 zaken per jaar ongeveer.
- **Kunnen jullie een voorbeeld geven van een bijzondere zaak die jullie behandeld hebben?**
Faithley: Geheimhoudingsplicht, maar ik kan wel een paar bijzondere zaken opnoemen. Soms is het ook wel een beetje grappig wat er is gebeurd. Een keer had iemand per ongeluk een pak yoghurt op twee mensen en een hond gegooid. Soms gaat het ook wel over best heftige dingen, zoals het illegale bezit van vuurwerk.
- **Accepteren ouders altijd de straf die opgelegd wordt?**
Joshua: Eigenlijk wel ja. Ik heb vaker klagende advocaten gehad dan ouders.

- **Moeten docenten/ schoolleiders wel eens betrokken worden/ ingrijpen bij de jongerenrechtbank?**

Faithley: We zijn in de eerste plaats onafhankelijk van docenten/ schoolleiders. Ik ben daarom erop tegen dat zij erbij betrokken worden. Vooral omdat docenten/ schoolleiders meestal op een professionele en bestraffende manier denken.

- **Vinden jullie dat er op elke school een jongerenrechtbank zou moeten zijn?**

Faithley: Zeker weten. Ik geloof persoonlijk niet dat er een school zou zijn waarop dit concept niet zou werken. Joshua: Het kan zeker geen kwaad. Wat traditionelere, religieuze scholen zullen dit misschien wel lastig vinden, maar ook voor hen zou het wel goed zijn.